

ETH DIARI

Numerò 208
dissabte 11 de seteme 1999

HUELHETON

DIARI

D'ARAN

Prètz: 50 pessetes

DEMAN SE DISPUTE ETH 3au CAMPIONAT DE MONTANHA DES PIRENÈUS CATALANS

Deman dimenge, a compdar des 10.00 e es 9.00 ores respectiuament, se dispute era tresau edicion dera Corsa e Caminada de montanha des 15 pòbles, Campionat de montanha des Pirenèus catalans.

Era pròva, tamb un recorrut trincacames de lèu 19 quilomètres entre es pòbles de Lairissa e Marcatosa, seguís ena sua màger part eth GR-211. Tamb gessuda d'Es Bòrdes e arribada en passèg dera Libertat de Vielha, era corsa trauesse Benós, Arró, Arres de Jos, Arres de Sus, Vilamòs, Begós, Pònt d'Arròs, Arròs,

Aubèrt, Betlan, Montcorbau, Mont e Vilac, tamb un desnivèu de pujada de 1.203 m e de baishada de 945, çò que da ua idia dera duresa deth recorrut. Cau remarcar qu'eth rècord dera pròva ei de 1.29.52 en categoria masculina -establit per Omar Madih en 1997- e de 1.57.28 ena femenina -artenhut per Teresa Forn est'an passat.

Entàs interessadi tà participà-i, aué tarde, enquias 20.00 ores, se liure era documentacion e dorsaus en Ajuntament de Vielha, e tàs 21.00 i a un coctèl de ben-venguda.

AGENDA

HÈSTA MAJOR DE VIELHA

12.00 **Sardanes** ena plaça dera Glèisa damb era Cobla Bellpuig.

16.30 **Gimcana** entàs parelles mixtes mès atrevides, coordinades e espabilades.

19.45 **Balh** de ser damb es orquèstres Gerunda e Welter's, tamb castèth de huecs artificiaus e traca fin de hèstes.

23.00 **Campionat de dards** en pub Enigma.

23.30 **Gran Loto Bingo** ena Sala de hèstes.

01.30 **Session de balh** de net damb es orquèstres Gerunda e Welter's. Ath delà, pendent tot eth dia i aurà ua **competicion d'escalada** organizada per Horizontes, damb plan importants prèmis entàs mielhors.

EXPOSICIONS

Exposicion de **pintures e òlis** d'A. Carnicé, enquiath 15 de seteme, ena Biblioteca Municipau de Vielha, de 17 a 20 ores

AUÉ SE CELEBRE EN CATALONHA ERA SUA DIADA NACIONAU

Aran viu era jornada tamb indiferència entre era animacion dera Hèsta Major de Vielha, es grops de toristes e era escapada dera dimenjada.

Se tostemp era Diada nacionau de Catalonha a un sentit revendicatiu e nautament politizat, enguan i cau híger que s'està en plena pre-campanha electorau tath Parlament de Catalonha e açò hè qu'es declaracions, repliques e contrarepliques dera classa politica siguen abondoses e se demore ua intensa Diada entre eth léser e era revendicacion.

Ara seguida reproduïm eth messatge institucional deth president dera Generalitat de Catalonha, Jordi Pujol, tamb motiu der 11 de seteme de 1999:

Benvolguts compatriòtes,

Aguesta qu'ei era darrèra Diada nacionau deth sègle XX. Es cambis de sègle o de millènni non an de comportar besonhosament modificacions plan radicaus. Totun, non dèishen de crear ua atmosfèra propiciadora dera reflexion sus eth passat e sus er avenidor. Sus ce que èm, sus com auem arribat

a èster ce que èm e especialament sus ce que volem èster a partir d'ara. Ei ua reflexion d'aquest tipe, cuerta, era que vos convidi a hèr. Non vos espantetz pas se gesqui de plan luenh. Ja vos è dit que seria brac.

Catalonha comence com un país petit hè mès de mil ans. Lentament creish en territòri, en fòrça, en riquesa, en personalitat, en consciència de país. Dempús de quauqui sègles, en sègle XIII e en XIV, artenh d'èster un país important. Poderós, plan influent en tota era Mediterranèa, tamb ua lengua e ua cultura e un art ludents. Dempús, per causes diuèrses ven ua grana decadéncia que dure sègles. Tot amassa, lèu lèu tres sègles. Toti creiguien

que Catalonha ère mòrta. Inclús, ara hè 285 ans, a compdar der Onze de Seteme de 1714, es nòstes darrères libertats sigueren suprimides, eth nòste país ocupat, era nòsta lengua perseguida, era

(Contunhe darrèr)

EDITORIAU

A QUAUQUE SIGNIFICAT ER ONZE DE SETEME ENTÀ UN ARANÉS?

Quan hènt premsa en carrèr auem hèt era pregunta deth títol d'aquest editoriau a diuèrsi sectors d'Aran, mos auem trobat tamb cinc tipas de responses. Era mès dirècta e clarament reaccionària: *"Con Franco vivíamos mejor, que se jodan los catalanes"*.

Ua auta actitud qu'ère, aparentament pera esquèrra: *"Yo estoy contra los nacionalismos, enséñame el carnet de identidad... ¿Lo ves? ¡Todos españoles!"*.

En ua auta ona, mos auem trobat eth sector deth sentit dera indiferència pera question catalana. Mos didien: *"Hi ha qüestió catalana?"*.

Tanben, e coma quatau opcion, es que des deth progressisme dobten des identitats, e entà mèter *sordina* enes postures des revendicacions nacionaus barregen identitats comarcaus, regionaus, locals e, se podessen, de barrí. Palharesí, aragonesí, andalosi, espanhòls, francesí, gascons... e tota era ola barrejada. Era question ei non voler identitat, maugrat que se queden tamb era dominant, lèu tostemp era espanhòla.

E, fin finau, mos auem trapat tamb era següenta postura: "Sò nacionalista aranés, viui en un país tamb problèmas d'identitat, e cau que mos normalizam nacionaument. Sò un occitan d'Aran. Era administracion catalana e era sua classa politica pòt ajudar ath mèn país e cau profità'c. E per tot açò, entengui era question nacionau catalana e çò que repre-

sente er Onze de Seteme. Ac entengui coma democrata e coma defensor dera mia identitat".

Com se pòt veir, cinc sensibilitats que representen un san pluralisme, producte d'aguesta barreja e mestissatge qu'ei era societat aranesa.

Entà un diari publicat en aranés -tor excepcional entà dà-se'n compde dera malautia dera nòsta lengua-, tota **Diada revendicatiua**, ja sigue pes drets nacionaus d'un país, sigue pera sua lengua o sigue peth benestar sociu e economic dera gent que viu en un territòri, mos inspire un prohod respècte. E, ath madeish temps, mos inspire ua prohonda ràbia.

E perqué era ràbia? Donques perque era accion revendicatiua s'enfronte contra quauquarrés, o contra ues institucions o ues idies, perque tostemp i a quauquarrés qu'agredís, proibís o dèishe en precari as auti.

Era cultura catalana non ei minoritària, senon qu'ei minorizada, ei a dèder, la placèren en 'via mòrta' e sense normalitat civica e sociu entà que non se desvolopèsse ne se modernizèsse. E non i a docte que tanta anormalitat siguec e ei provocada; i a agut e i a ua voluntat d'agredir e proibir, encara aué. Entà un catalan, donques, er **Onze de Seteme** a un prohod sentit revendicatiu, tamb uns arraítz istorics clars.

E maugrat qu'ei òbvi, aciú convié rebrembà'c: **"En Catalonha, qu'ei catalan tot aqueth que viu e trabalhe en Catalonha e**

ac vò èster".

E entà un aranés?

Respona de fonzionari dera 'antiga escòla': "Nosati auem era Hèsta d'Aran. Per tant, er Onze de Seteme ei dia laborable. Non ei ua 'causa nòsta'".

Ah, ben -poderiem exclamar- e li poderiem dèder: Imaginetz qu'ètz un extraterrestre e qu'aterretz en Aran. E, qu'ath delà, auetz curiositat pera gent e voletz saber qué son, qui son, coma se ven eri.

Alavetz vos poderietz interrogar sus er òme e era hemna aranesa coma ciutadans tamb ua cultura pròpria. **Er aranés ei: Un espanhòl? Un catalan? Un occitan? Un gascon?**

D'entrada, çò que veiram ei que sense problèmas e sense cercar moltes teories, er aranés ce que sap ei **qu'eth ei d'aciú e es auti son de dehòra**.

Ah! Ce que sap ei que forme part d'un **grop** e qu'eth grop ei singular. Ath delà estime eth grop, li agrade, n'està orgulhós e transmet as sòns, sustot as hilhs, era voluntat d'estimacion e respècte peth grop.

Sense sabé'c, viu un **procès d'identitat**, sense sabé'c hè **nacionalisme identitari**.

Era gent, eth ciutadan normau e corrent de cap de manèra non ei pèc e sap distingir perfectament ce qué signifiqui qu'un aute grop revendique era sua istòria, era sua cultura, era sua lengua e eth sòn pròpri desvolopament sociu e economic. Ei a dèder, enten

plan ben qu'un aute grop cèrque, revendique e preserve es sòns arraítz.

Atau donques, **a quauque significat er Onze de Seteme entà un aranés?**

Donques eth madeish qu'entà un espanhòl, un francès o un escocés democrata (e soslinham era paraula *democrata* entà dar emfasi ath concèpte).

Simplament, a eth significat der aprofondiment dera democràcia e era identitat d'un collectiu nacionau; per tant, per extension, contribuís ar aprofondiment dera democràcia e era identitat d'Aran.

Ah! S'er extraterrestre deth quau parlàuem seguís observant Aran, tanben poderie detectar qui non vibre e qui non s'exalte tamb es **multiples** injustícies e barbàries que vedem massa soent enes mieis de comunicacion; qui non a sensibilitat de comprension pera injustícia tanben ei un **'cadavre' socialment e civicament** entà entèner que quauquarrés -com un simple 'catalanet'- volgue èster eth madeish, madurant tamb era sua madeisha cultura e revendicant-la en ua Diada.

Er Onze de Seteme, era Diada nacionau de Catalonha, non sonque ei des catalans, senon que tanben ac ei des aranesi, pr'amor que revendicar democràcia -individualament e collectiuament coma país- ei un dret universau tamb eth que vau era pena solidarizà-se.

nòsta identitat sosmetuda a un procès d'aniquilament. Mès alavetz se produsic com ua sòrta de miracle. Tot d'un còp eth país ressorgic. Creishec en poblacion, se re.hèc economicament, tota era societat retrobèc era antiga energia. E dempús se recuperèc era lengua, e era cultura, e era consciència collectiua, e era voluntat de tornar a èster un país liure, emprenedor, vigorós. E atau qu'arribèrem ath sègle XX, ara hè cent ans. Ara hè cent ans es catalans se demanauen qué serie eth nau sègle. Com ara mos ac demanam nosati. A estat un sègle dificil. Dues dictadures -es dues fòrça anticatalanes e qu'amassa sumèren 43 ans-, ua Guèrra Civiua, crisis socials, ua grana dificultat entà que Catalonha siguesse entenuda e reconeishuda per Estat espanhòl. E granes transformacions de tota sòrta -tecnicas, socials, economics, culturals, demografiques- de mau assumir per un país sense poder politic, sense capacitat de decision. Mès ara, ara ora de hèr bilanç d'aguest sègle e de tota era nòsta istòria, vedem que tornam a viuer un bon moment; un des boni moments dera nòsta istòria. Tot çò qu'auem estat e auem hèt pendent tant de temps hè qu'aué sigam çò que èm. Qu'èth territòri, era lengua, era cultura, era mentalitat e era consciència de país que mos vien de luenh, de tostemp. Qu'èth era superacion dera decadéncia que siguec a punt de hè-mos morir, èm era recuperacion economica e social des sègles XVIII e XIX, e era recuperacion culturau e politica que seguiren, e que mos a amiat enquia aué. Èm tanben es aportacions de naua poblacion deth sègle XX, tamb es sòns contenguts culturals e socials. Èm tot açò garbelhat e amassat. Açò qu'èth aué, açò qu'ei aué Catalonha. E ac èm, com ja è dit adès, en un bon moment. Perque aguest sègle XX des cambis, es dictadures e es guèrras acabe ben. Viuem en un Estat democratic,

integrat en ua Euròpa que mos amie entà naut. E auem viscut ua radica transformacion de Catalonha. Auem un regim d'autogovern que tamb rason consideram insufisent e que non mos a liberat encara de moltes limitacions e discriminacions, mès que represente eth nòste punt politic mès naut de hè sègles. Auem creishut economicament, auem modernizat eth país, l'auem dubèrt internacionalment. Auem esvitat eth sòn desequilibri territorial, auem esvitat era pèrta dera coesion social e dera convivéncia ciutadana. Auem ua societat plan mès justa e equitatiua que non auem. E auem sauvat dera destrucion era nòsta identitat coma pòble. E auem prestigiat eth país. Encara i a ua auta causa positiua: tot açò ac auem hèt entre toti. Non ac a hèt sonque un sector politic, o social, d'aguest o aqueri auti. D'ua certana manèra toti que i an participat. Toti que mo'n podem felicitar. Toti ac podem considerar nòste. Açò da molta fòrça ath conjunt deth país. Donques ben, a qué pòt aspirar ara aguest nòste país? En aguest començament de sègle, a on auem de plaçar es objectius de Catalonha? Podem plaça-les naut. Podem èster ambiciosi. Que n'auem d'èster. Se vos è parlat deth passat a estat entà dà-vos confiança. Viem de luenh, e es que vien de luenh pòden aspirar a anar luenh. Auem agut nauts e baishi, auem patit grèus decadéncias, auem cometut errors collectius plan importants. Mès ara èm aciu, e pas com un pòble que va entà baish, senon com un pòble que va tà naut. Com un pòble qu'a problèmas e qu'a òmes e hemnes qu'encara non participen deth progrès e deth benestar generals, e açò non ac podem desbrembar jamès, maugrat qu'en conjunt va tà naut. Èm aciu com un pòble qu'a demostrat pendent es darrèras decades qu'ère capable de resistir, mès tanben de préner empossada, d'adaptà-se as

nau tempsi, d'incorporar gent e idies de dehòra, d'aufrir ath sòn torn prepauses e projectes que van mès tà delà d'eth madeish. De crear ua naua societat e un nau país e ua illusion constantament renauida. Auem demostrat açò, èm açò. E açò mos daurís de land en land es pòrtes deth futur. Açò que vos digui non ei pas parlar per parlar. Açò s'empare en donades economics, ena mesura objectiua deth benestar e dera qualitat de vida, enes nivèus d'activitat culturau, ena vitalitat dera societat civiu. Jo creigui que s'empare tanben en un clima uman positiu. Ena vida catalana i a, com en pògui lòcs d'Euròpa, ua cèrta jòia de viuer. E açò tanben compde. E torni a di-de'c: arrés non se pòt atribuir tot açò en exclusiua. Ac auem hèt entre toti. Per tant, en aguest darrer Onze de Seteme deth sègle, voi rebrembar que Catalonha non a agut sonque derròtes. S'atau auesse estat ara non i seriem. E non poderiem recéber eth nau sègle tamb era esperança tamb era que lo podem recéber. Voi, per tant, convidar as catalans a hèr realitat es promesas deth moment present. En toti es sentits: coma economia, coma societat, coma nacion. Ena fidelitat ara nòsta identitat, que mos da sentit e contunhut, e ena assumpcion e recèrca de tot çò que, plaçat mès enlà en espaci e en temps ara mos pòt renauir e mos pòt mantier constantament en dia. Sustot les voi convidar a participar dera illusion que podem sénter pes ans que vien. Pòden èster uns ans de progrès en tot. Calerà, entà qu'atau sigue, trabalhar plan e tamb ençert en toti es camps, des deth politic e economic ath social e culturau. Calerà qu'en Catalonha i age, fòrça estienuda, era mentalitat que mos sauvèc dera decadéncia dempús de 1714, e que mos permetec superar es ans orribles dera Guèrra Civiua e d'ua longa e cruda postguèrra: ei era mentalitat que cre que finalament es pòbles se sauven e van tà

d e u a n t sustot peth sòn pròpri esfòrc. Pas per cap p r e s e n t vengut de d e h ò r a . Era mentalitat dera autoexigéncia e deth sentit deth ben c o m u n . Mentalitat que, entà que cale en còs social cau que sigue era de molts ciutadans. Ciutadans de Catalonha: auem era sòrt, auem era immensa sòrt de viuer un bon moment. Qu'auem era sòrt de poder sénter qu'ei ara nòsta man hèr créisher en tot eth nòste país, e tamb eth país hèr créisher es sòns ciutadans. Sapiam profiter aguest bon moment. Non lo deisham passar. Que tota era istòria de Catalonha, que mos a amiat tath moment present, la sapiam contunhar tamb er esperit generós des eròis der Onze de Seteme, tamb er esperit de trabalh des generacions deth XVIII e deth XIX, tamb er esperit de modernitat dera nòsta prumèra revolucion economica e de molts des nòsti contemporanèus, d'aué. E que sapiam plaçar Catalonha en un punt plan naut, e qu'ac hèm de manèra que d'açò se'n beneficien toti es ciutadans. Ei tamb aguesta illusion, aguesta voluntat e aguesta confiança que convida as catalans a entrar en sègle XXI.

Jordi Pujol

President dera Generalitat de Catalonha

ETH TENOR ALFREDO KRAUS MORÍS AS 72 ANS

Actualament dirigie era catedra de cant ena escola Reina Sofia de Madrid

Eth tenor canari Alfredo Kraus Trujillo moric ager tàs 17.00 ena sua demorança de Madrid as 72 ans d'edat, segontes confirmèc era sua familia. Kraus, un des mielhors tenors deth mon d'aguest sègle, patie ua grèu malautia degeneratiua, que se vedec agudizada pera tristor que li produïc era mòrt, hè un an, dera sua hemna.

En moment de morir, ath cantant liric l'acompanhauen es sòns familhars mès pro-

pèrs. Segontes un membre dera familia, era mòrt li a arribat "doçament". "Ja ac demoràuem, mès jamès se pèrd era esperança. Auem eth consòu de que non a patit", senhalèc.

Tamb era mòrt d'Alfredo Kraus despareish aquera forma diferenta, eleganta, discreta, d'entèner er art deth cant qu'èth gran tenor canari sabec imprimir en totes e cadua des sues actuacions.

Alfredo Kraus Trujillo neishec en Las Palmas de

Gran Canaria eth 24 de noveme de 1927, lag u e n s d'ua familia amant dera musica, que l'introduisic en aqueth mon, en quau comencèc coma tenor en Coro Filarmònic d'aquera ciutat, a on recebec leçons particulars de cant.

ER ESCULTOR ANDREU ALFARO INAUGURE ES COLUMNES DE L'AUTÒNOMA EN CAMPUS DE BELHATÈRRA

Er escultor valencian Andreu Alfaro inaugurèc ager eth sòn conjunt escultoric *Les Columnes de l'Autònoma* en campus de Belhatèrta dera Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Se tracte de quate colones de granit de 25 a 42 mètres de nautada que simbolizen es quate barres der escut de Catalonha e que son plaçades ath cant dera autopista A-7.

Er acte d'inauguracion siguec amiat peth president dera Generalitat, Jordi Pujol, acompanyat peth conselher de Cultura, Joan Maria Pujals, ath costat deth rector dera UAB, Carles Solà, e es rectoras des universitats amassades en Institut Joan Lluís Vives (IJLV).

Les Columnes de l'Autònoma concebudes per Alfaro e bastides pes arquitectes Fabrè & To-

rras d'ençà deth mes de gèr passat, an comdat tamb era collaboracion e es donacions de Caixa Catalunya, Fundació ONCE, Banco Santander Central Hispano, Acesa, La Caixa e er Institut Catalan de Finances dera Generalitat. Ath torn des colones s'an plaçat blòcs de pèira tamb es inscripcions des universitats que formen part der IJLV.

Dempús des parlaments d'inauguracion deth monument i agueren actuacions, com era dera cantanta Maria del Mar Bonet, en un acte presentat per actor Carles Canut. Atau madeish, se liurèc as assistents eth tèxte d'un poema en aumenatge ara escultura d'Alfaro escrit per Miquel Martí i Pol, que non i si-guec present.

AZNAR AFIRME QU'EI "ABSOLUDAMENT DUBÈRT" A REPRÈNER ES CONTACTES TAMB ETA

Eth president deth Govern, José Maria Aznar, ven d'afirmar qu'er executiu ei "absoludament dubèrt" a reprèner contactes tamb era organizacion armada ETA e rebrembèc as partits integrants deth Fòrum de Lizarra qu'aguest pacte ei ara "un problèma entàs que lo signèren, pas entara societat".

Eth cap der executiu, pògui dies abantes der aniversari dera declaracion de trèva d'ETA e dempús de 15 mesi sense assassins, se referic ad aguest pacte coma "veïcül d'ETA entà condicionar era vida politica deth País Basc" e remerquèc que, "ath long des darrèri mesi, s'an plantejat formules que non an estat emparades ne pes urnes ne peth pòble basc". Dempús de hèr subergèsser com un auanç en aguest

temps que "ne era societat basca, ne era espanhòla ne er Estat an pagat un prèt" pera patz, assegurèc qu'era decision d'apropar a 105 presoèrs dera organizacion independentista entà presons mès a pròp d'Euskadi forme part dera politica deth Govern. "Eth Govern -didec-, quan pren decisions, hè politica, non hè gesti, e aqueth qu'interprete en clau de gest [er apropament] non va per bon camin; se lo ve en clau politica de hons ac pòt endonviar mès". "Sò dispausat a un procès de patz, mès pas a un procès que desborde era legalitat o que se crube guanh per deishar de matar, e da era impression de que quauqu'uns an pòur ad aguest procès perque vòlen aquerò", afirmèc Aznar en tot referi-se a ETA e HB.

CÀRITAS ESPANHÒLA, PRÈMI PRINCE D'ASTÚRIES DERA CONCÒRDIA

Eth Prèmi Prince d'Astúries dera Concòrdia a estat balhat enguan a Càritas espanhòla, segontes que hec a saber eth jurat ager maitin.

NÒTA EDITORIAU

Era dusau part der article "**Engenharia genetica... sense fronteres?**" deth Grup de Treball d'Enginyeria Genètica serà publicada ena edicion de deman deth diari. Coma rebrembaratz, era prumèra part d'aguest interessant article d'ecologia siguec publicada en numerò 207 d'ager diuendres.

Editor e director : Joan-Ramon Colomines-Companys.
Editè ETH DIARI
Familia Colomines
Centre d'estudis VIVÈNCIA ARANESA:
Aula Euròpa des Pirinèus (Val d'Aran)
Carrèr Doctor Manel Vidal
locau num.5
(Darrèr edifici/ Ath cant der Espitau)
25530 Vielha-Val d'Aran
Telefon: 973641772
Fax: 973640871
E-mail vivenciaaranesa@ctv.es

Equip de correctors: Xavier Gutierrez.
Equip comerciau: Ramon Agulló i Teixidor.